

Bihari-Horváth László – Kővári Emese

Vértesi Református Egyházközség Rozsnyai István Muzeális Gyűjteménye

A Rozsnyai Gyűjtemény, mint muzeális intézmény, ritka esete a rendkívüli értékkel bíró magánműkincsek közérdekű felajánlásának, s kiváló példája az egyházi muzeális intézmények megszervezésének.

1. kép. Magánarchívum – Rozsnyai Gyűjtemény bejárata.

A debreceni Rozsnyai család 2007-ben határozta el, hogy kiállítótermet építtet annak a gyűjteménynek, melyet a család fiatal tagja hozott létre. Dr. Rozsnyai István apai nagyanyja, Máté Katalin gyűjteményét kezdte bővíteni. Máté Katalin már a két világháború közötti években gyűjtötte szülőföldje, Kalotaszeg népi kultúrájának tárgyi emlékeit: festett bútorokat, kerámiákat, hímzett textileket, viseleti elemeket, háztartási eszközöket. Id. Rozsnyai István, a Vértesi Református Egyházközség lelkipásztorának elhivatottsága, munka- és közösségteremtő gyakorlatias tevékenysége kulcsfontosságú volt az intézmény létrehozásában. A Rozsnyai Gyűjtemény megalapítása több szempontból is igen figyelemre méltó. Egyrészt ritka esete a rendkívüli értékkel bíró magánműkincsek közérdekű felajánlásának, másrészt kiváló példája az egyházi muzeális intézmények megszervezésének, amely 2007-ben egy családi kezdeményezéssel vette kezdetét. A debreceni Rozsnyai család ekkor határozta el, hogy kiállítótermet építtet annak a gyűjteménynek, melyet a család fiatal tagja, Dr. Rozsnyai István, debreceni gyógyszerész hozott létre. Ennek törzsanyagát kisebb egység képezte, melyet még a gyűjtő apai nagyanyja, Máté Katalin állított össze a kalotaszegi Ketesden. E lokális jelentőségű együtttest az unoka Dr. Rozsnyai István az 1990-es évek közepén bővíteni kezdte. A fiatal gyűjtő figyelme egyre inkább a népi kerámiára irányult, gyűjtőterülete pedig a Kárpát-medence egészére kiterjedt. A lokális gyűjteményből így csakhamar országos jelentőségű tematikus kerámiagyűjtemény lett, amely jelenleg a Tiszántúl legnagyobb és egyik legjelentősebb népikerámia-gyűjteménye.

A család másik tagja, id. Rozsnyai István lelkipásztor a gyűjtemény kialakítását megelőzően is a Debrecenhez közeli Létavértesen, a Vértesi Református Egyházközségnél szolgált. Munkája eredményeként Vértesen több közszolgálati, idősgondozási intézmény létesült. Diakóniai elhivatottsága, munka- és közösségteremtő gyakorlatias tevékenysége tette lehetővé a muzeális intézmény megszervezését is. Erre akkor került sor, amikor a család elhatározta, hogy az értékes magángyűjteményt közgyűjteménnyé alakítja.

A családi tervek megvalósítására 2007-ben adódott lehetőség, amikor az Észak-Alföldi Operatív Program keretében megnyílt a vidéki turisztikai attrakciófejlesztés támogatási forrása (ÉAOP-2007-2.1.1./C). Ezt a jelentős uniós támogatást nyerte meg sikerrel a Vértesi Református Egyház. A presbitérium 15%-os önerő részét (közel 8 millió forintot) biztosított a pályázat megvalósulásához. Az összértékben több, mint 70 millió forintos, az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében megvalósuló fejlesztés 2009-ben kezdődött és 2010-ben fejeződött be. Az infrastruktúra kiépítése mellett a pályázat támogatta a későbbi muzeális intézmény szakszemélyzetének a megszervezését is.

Dr. Rozsnyai István kerámiagyűjteménye így került az egyház egyik használaton kívüli épületébe, amely műemléki környezetben, a klasszicizáló stílusú Lédig-kúria parkjában található. Ez a kúria 1998 óta az egyház szeretetházának ad otthont. Az egyház 2002-ben jelentősen fejlesztette az intézményt, több apartmansort építve a kúria mellé. 2010-től az egyik ilyen épület alagsori szintje ad otthont a Rozsnyai Gyűjteménynek. A pályázati támogatás lehetővé tette, hogy a meglévő helyiség kiállítási célú átalakítása mellett, ahhoz egy új, központi épület is hozzáépüljön. Ebben a kétszintes épületrészben került kialakításra az időszakos kiállítóterem, valamint a muzeális gyűjtemény fogadótere és kávézója. A kulturális örökségvédelem irodája által is felügyelt építkezés során fontos szempont volt, hogy a külső homlokzat a Lédig-kúria klasszikus stílusát kövesse.

A műemléki környezethez tartozó múzeumépület összesen 320 m² alapterületű. Ennek közel kétharmadát a kiállítóterem foglalja el, egyharmadában pedig fogadótér, műtárgyraktár, kiszolgáló-, munkahelyiségek találhatóak. A múzeumépülethez egy 2400 m²-es múzeumudvar is tartozik, melyet az egyház a fenti pályázat támogatásából egyrészt parkolóvá, másrészt parkká alakított. A múzeumpark kiváló helyszíne a kültéri múzeumi rendezvényeknek.

A múzeumépület befejezése után, 2010-ben készült el az állóvitrintes rendszerű kiállítás-technika.

2. kép. Magánarchívum – Kárpát-medence népi kerámia művészete c. állandó kiállítás.

Az állandó kiállítások tematikáját a gyűjteménytulajdonos, Dr. Rozsnyai István jelölte ki, a kiállításokat pedig Bihari-Horváth László etnográfus, a térség muzeológusa rendezte be. Az állandó kiállítás két egységre különül. A kiterjedtebb egység a Kárpát-medence kerámiaművészetét mutatja be, ezen belül is hangsúlyosan szerepelnek az erdélyi díszkerámia együttesei. A Rozsnyai Gyűjtemény legjava, a hagyományos népi fazekasság közel 70 központjának 1000 darabos anyaga látható ebben a 100 m²-es egységben. Különösen értékes a Kalotaszeget is ellátó zilahi és tordai fazekasközpontok egysége, de csaknem az összes erdélyi központ képviselteti magát legalább 5-10 kerámiával. Reprezentatív darabjai láthatók az észak-erdélyi és a székely kerámiának, valamint a barcasági szász és a bánffyhungyadi magyar kályhás mesterségnek is. Az Alföldről páratlan együttesként került bemutatásra egy mezőcsáti butella-csoport, de kvalitásos tárgyak képviseltetik a hódmezővásárhelyi, a mezőtúri és a tiszafüredi kerámiaművészetet is. A kiállításban felföldi (gyöngyösi-pásztói, sárospataki) és dunántúli (sárközi, mohácsi) kerámia is szerepel. A területi tematika mellett kisebb egységekben a díszítő témák szerinti rendezőelv is megjelenik (növény- és állatábrázolások). A középtárlókban tekinthetők meg a legkvalitásosabb tárgyak, például egy 19. század közepén készült, a debreceni Nagytemplomot ábrázoló debreceni persely, több barokk-kori céhedény vagy a karcagi Kántor fazekas-dinasztia hatalmas (közel 120 cm magas), miskakancsot ábrázoló padlóvázája.

A másik kiállítási egység, a kalotaszegi tisztaszoba enteriőr a 19-20. századforduló hagyományos lakáskultúráját mutatja be. A Rozsnyai Gyűjteményhez ugyanis jelentős számban kalotaszegi bútorok, dísz tárgyak, textilek és viseleti elemek is tartoznak. A festett bútorok jól jelzik, hogy a Rozsnyai Gyűjtemény a kerámia mellett jelentős bútorgyűjte-

ménnyel is rendelkezik. Az állandó kiállítás megnyitója 2010. május 29-én volt, azóta folyamatosan gyarapodik a kiállításban bemutatott tárgyak és tárlók száma, 2017-ben sikerült „megújítani”, illetve átalakítani a tisztaszoba enteriőrt bemutató termet is.

3. kép. Magánarchívum – Tisztaszoba.

Az intézmény megnyitása óta nagy figyelmet fordít a fiatal generáció bevonására a múzeumba, a múzeumi rendezvényekre, így elmondható, hogy igen intenzív a gyűjtemény látogatottsága. A látogatók között jelentős a csoportosan érkező turisták aránya.

A múzeumépületben időszakos kiállítóterem is található, melyben évente általában négyszer cserélődnek a néprajzi kiállítások és a képzőművészeti tárlatok.

4. kép. Magánarchívum – Faragott csodavilág.

5. kép. Magánarchívum – Mesék, balladák, legendák...

6. kép. Magánarchívum – „A vonat nem vár...”

7. kép. Magánarchívum – A protestantizmus öt évszázada.

2011-ben kialakult a Rozsnyai Gyűjtemény közművelődési programkínálata is, mely évről évre megújul, szélesedik. Jelentős eredmény, hogy a közeli települések iskoláinak tanulócsoportjai rendszeresen részt vesznek az intézmény múzeumpedagógiai foglalkozásain, illetve negyedik éve, a Múzeumok Őszi Fesztiválja országos programsorozathoz kapcsolódóan „utazó múzeumként” határon túli településekre is elviszünk különböző foglalkozásokat.

8. kép. Magánarchívum – Faragott csodavilág – Székelyhíd.

Emellett továbbra is szeretnénk, hogy az általunk szervezett, NKA által támogatott pályázati forrásból megvalósított időszak kiállításainkat más intézmények számára is elérhetővé tegyük, erre jó példa volt 2016 májusában a Székelyhídon megnyitott Faragott Csodavilág c. kiállítás vagy a 2018 szeptemberében megnyitott „A vonat nem vár...” című vasúttörténeti kiállítás, mely 2019-es év folyamán a 107-es vasútvonal menti településekre vándorol.

A közönségkapcsolat tovább erősödött 2012-ben, amikor az egyházközség a gyűjtemény szomszédságában felépítette ifjúsági szálláshelyét, a Bihari Jurtatábort, amely lehetőséget kínál a honfoglalás kori hagyományok felelevenítésére, ápolására. A tábor egy idilli parkban fekszik, ahol kültéri kemence és közösségi terek járulnak hozzá a kényelemhez. A tábor területén 33 fő befogadására alkalmas 7 darab jurta található. Ezek a honfoglalás kori sátrakat idéző, ám a mai igényeket kielégítő kerek hajlékok villanyvilágítással és áramvételi lehetőséggel ellátottak, kényelmes ágyak, asztal, székek, éjjeliszekrények, fogasok alkotják berendezésüket. Vízzátlan ponyvával vannak borítva, a tetőkarikat fedő külön takaró elhúzásával és az oldalponyva felhajításával kellemes huzat hozható létre, mely a

nyári hőségben is rövid idő alatt átszellőzteti a sátrat. Külön melléképületben lettek kialakítva a zuhanyzók és mosdók.

9. kép. Magánarchívum – Bihari Jurtatábor.

A tábor területén található még egy 600 m²-es fedett rendezvényter, ingyenes parkoló az udvarban, illetve igényesen kialakított, tűzhelyek, főzőhelyek. A vendégek számára ingyenes bogrács-használat, konyhai felszerelések és jutányos áron tűzifa is rendelkezésre áll. Általános iskolai és középiskolai osztályok számára is kiváló választás a Bihari Jurtatábor kirándulások tervezésekor. A fiatalok egy különleges hangulatú szálláshelyet fedezhetnek fel, hiszen honfoglaló eleink jurtájának komfortosított változataiban lelhetnek szállásra. Igény szerint nemcsak a szálláshely idézheti meg az ősi kort, de a honfoglaló magyarok életmódjába is betekintést nyerhetnek látogatóink. A korhoz kapcsolódó kézműves foglalkozások (pl. tarsolylemez-készítés, nemezelés, sámándob-készítés) is igényelhetők, melyeken egyszerű dísz- vagy használati tárgyakat készíthetnek és vihetnek haza emlékül a kirándulók. Tábornégy gyűjtására, szalonnasütésre, közös éneklésre, táncolásra is lehetőség van. A szállóvendégek részére napi háromszori étkezést a Vértesi Református Egyház Szeretetház konyhája tud biztosítani előzetes egyeztetést követően. Az étterem a tábor közvetlen szomszédságában helyezkedik el.

10. kép. Magánarchívum – Múzeumok Éjszakája 2018.

Számos színes programlehetőséget kínál az idelátogató családoknak, csoportoknak, egyéneknek a Rozsnyai István Muzeális Gyűjtemény, ahol szakszerű tárlatvezetés során megismerkedhetnek a vendégek a Kárpát-medencei fazekasság történetével és gyönyörű alkotásaival. Az intézmény honlapján múzeumpedagógiai és kézműves foglalkozások gazdag kínálatából válogathatnak az érdeklődők.

Vár mindenkit hatalmas szeretettel a Rozsnyai Gyűjtemény és a Bihari Jurtatábor!

Elérhetőségek:

4283 Létavértes, Irinyi u. 7.

www.rozsnyaiagyujtemeny.hu

www.biharijurtatabor.hu

Tel.: +36 52 376 763/113-as mellék, 30 1999 437